

A L'OMBRA DEL CAMPANAR. APROXIMACIÓ A L'ESGLÉSIA DE VALLS A LA FI DE L'ANTIC RÈGIM *

per Josep M. Sabaté i Bosch

Paraules clau: Antic Règim, Església, Romualdo Mon y Velarde, Valls

Resum: Les pinzellades històriques aplegades en aquest treball a partir de la documentació servada als arxius de l'Església, corresponents en essència al pontificat tarragoní de l'arquebisbe Romualdo Mon y Velarde (1804-1816), ens permeten compondre un bon quadre que reflecteix una part de la vida espiritual i religiosa a les acaballes de l'Antic Règim.

Abstract: This work gives some historical lines from the document kept in the archives of Archbishop Romualdo Mon y Velarde (1804-1816). These lines allow us to compose a good portrait of the spiritual and religious life at the end of the Old Regime.

Jurisdicció eclesiàstica

El període central d'aquest estudi històric correspon al pontificat tarragoní de l'arquebisbe Romualdo Mon y Velarde (1804-1816) i, per tant, bona part de la informació rebuda la coneixem a través de les seves visites d'ençà la presa de possessió¹ en les dues vessants: com a senyor temporal —en el cas concret de Valls— i com a pastor espiritual de la feligresia en totes les parròquies de l'arquebisbat.

Pel que fa al senyoriu temporal, la primera notícia del moment ens ve donada quan Carles IV, en una disposició datada a San Lorenzo del Escorial el 28 de novembre de 1803, havia decretat: "*Para que el Alcalde mayor de Tarragona, Jueces y justicias de los terminos y jurisdicciones de los pueblos pertenecientes al Señorío temporal de la Dignidad Arzobispal de Tarragona den posesión de ellos al M.R. Arzobispo electo Dn. Romualdo Mon y Velarde...*" (sic)² i més endavant relaciona els pobles sobre els quals tenia l'esmentat senyoriu temporal, entre els quals hi figuren, pel que fa a l'Alt Camp de Tarragona, a més de Valls, Alcover, el Pla de Santa Maria i Vilabella. A partir d'aquí ja serà el mateix Mon y Velarde qui, des de Còrdova estant, remetrà al capítol de la seu tarragonina una carta, amb data del 7 d'abril de 1804, en què cedia els seus poders per a la presa personal de possessió, degut a la dificultat de desplaçament que llavors tenia; d'antuvi, la confiança de l'arquebisbe fou per a "*Dn. Juan Maria González, capellan de honor de su Magestad, Arzediano Mayor y Canonigo de Nuestra Santa Metropolitana*

* Treball premiat en els Premis Rodon Giró 1999, convocats per la Fundació Ciutat de Valls.

Iglesia de Tarragona, Dn. Josef Franco. —Francisco— de Vilallonga, Dignidad de Hospitaler de ella, y Dn. Franco. Botines, Canonigo mas antiguo de la misma Santa Iglesia, Presviteros y vecinos de aquella ciudad, a cada uno insolidum por el orden, que ban nombrados y bajo esta qualidad les damos poder...” (sic),³ però el primer d’aquests apoderats, l’ardiacà González, fou substituït pel Dr. Lluís Bonet, prevere i comensal de la Santa Església Metropolitana de Tarragona, que fou qui realment portà a terme la presa de possessió temporal durant el mes de maig de 1804.

Aquest primer contacte amb el senyoriu de Valls que va fer l’apoderat de l’arquebisbe el 26 de maig de 1804 es desenvolupà d’acord amb un estricte cerimonial, en el qual es prenia possessió, “*Sacramento y Homenage de fidelidad y vassallage, ... de los Diezmos, censos y demas derechos, en presencia de los Magcos. —Magníficos— Dn. Franco. Traver, Miguel Tell, Josef Batalla, Jph. —Joseph— Pereta, Juan Pasqual, Jph. Baldrich y Jph. Valls, Regidores de la pnte. —presente— Villa, asociados de Ramon Sabates, Jph. Dasca, Ignacio Vilamajor y Antonio Gran, Diputados... en la plaza vulgarmente llamada del Blat...*” (sic)⁴ amb l’obligació de jurar tots els privilegis, usos, consuetuds i prerrogatives, especialment a la vila de Valls l’anomenat “*Juy de Proms*” (sic) i la batllia triennial, mitjançant un jurament en nom de l’arquebisbe que es feia amb la mà “*poniendo sobre un misal y en la efigie de Christo Señor Nuestro en la parte donde se leye: Te igitur clementissime Pater*” (sic);⁵ en senyal de la possessió dels drets esmentats s’entregà a l’apoderat uns grans de blat, civada, vi, oli i alguns diners; pel que fa a la possessió de la jurisdicció civil el símbol escaient consistia amb el gest de posar-se i treure’s el guant de la mà dreta i, quant a la jurisdicció criminal, s’agafava una espasa i es treia de la seva baina, es brandava enlaire i es tornava a embainar. Finalment el batlle de la vila, Dr. D. Ramon Gasol li entregà la vara, que l’apoderat de bell nou li retornà.

L’arquebisbe Mon y Velarde no va fer la seva entrada solemne a la seu de Tarragona fins el 2 de setembre de 1804,⁶ als preparatius de la qual cal suposar dedicaria des de Còrdova estant els mesos d’estiu, però un cop arribat a la capital, de seguida volgué girar personalment la visita temporal, que encetà igualment per la comarca de l’Alt Camp i féu cap a Valls el 12 de setembre, on la cerimònia seguí el ritus acostumat de la presa de possessió, amb alguns trets destacats, com per exemple una mena d’amnistia quan “*...absuelve, define y remite... perdona... todos los crímenes y delitos... a excepción de los de heregia, Lesa Magestad, de conspiración contra Prelados y Personas Eeccticas. —Eclesiásticas—, de falsificación de moneda, de homicidio voluntario, de sacrilegios...*” (sic);⁷ l’arquebisbe confirma el jurament fet anteriorment pel seu apoderat davant les autoritats de la vila: “*...personalmente constituido en la Plaza del trigo ... el juramento que su Illma. —Il·lustríssima— espontaneamente presta a Dios nuestro Sr. y a sus Stos. —Santos— quatro Evangelios puesta su mano derecha sobre el referido altar y despues sobre su pecho more Prelatorum...*” (sic)⁸ i a canvi de tot això reb una determinada quantitat: “*...carta de pago... de quinientos florines de oro de Aragón de a once sueldos plata catalana cada uno que importan en moneda corrtte. —corriente— Barcelonesa quatrocientas doce libras... por donativo gracioso y voluntario que por razon del nuevo ingreso en la pnte. —presente— Villa le hace la mencionada Universidad por esta vez solamente con expresa protesta que hacen dhos. —dichos— Síndicos que el susdho. —susdicho— donativo no sirva de exemplar, ni quede en tiempo*

alguna obligada la Universidad en haver de hacer otro semejante en lo sucesivo en nuevos ingresos de los Sres. Arzobispos ..." (sic),⁸ quantitat que era tot seguit retornada per l'arquebisbe.

Com podem veure, sembla que allò que preocupà d'antuvi el nou arquebisbe fou la presa de possessió del seu senyoriu, puix que la vista temporal s'avançà a la visita espiritual. Tal vegada el coneixement dels càrrecs senyoriais i dels donatius que l'arquebisbe rebia de les viles que estaven sota la seva jurisdicció pot aclarir aquesta pressa. Concretament a Valls, respecte dels càrrecs, l'arquebisbe escollia "*...un Bayle sin salario alguno, y este es de tres sugetos propone la villa y es para tres años. Y el tal Bayle crea un lugarteniente, que usa vara larga como el Bayle...*" (sic),⁹ amb l'especial característica que "*...El Gobernador del campo no es reconocido por tal en la villa y termino de Valls, ni el Assor. —Asesor— del campo se reconoce alli por tal, si solo por Assor. del Bayle de Valls...*";⁹ i quant al donatiu estava estipulat tot, d'acord amb la següent "*Nota dels Donatius acostuman y estan obligats a fer los vasalls de la mensa Archiepiscopal de Tarragona al Illm. —Il·lustríssim— y Revm. —Reverentíssim— Sr. Arquebisbe, a la ocasió que despres de tenir pocsessio del Arquebisbat, va personalment a visitar a sos Vasalls, la qual visita, se diu Temporal, quals Donatius son los següents...*

Im. Fa la vila de Valls sinch cents florins, que fan moneda de plata 275 l. —lliures— y en moneda de Barsa. —Barcelonesa— 450 l." (sic).¹⁰

L'anterior nota porta un afegitó en el que s'especifica "*...que en dites viles lo comú cuida de fer parar una casa decent per S.S.I. —Sa Senyoria Il·lustríssima— y sa comitiva y subministrar en ella tot lo necessari: quant empero se prent la primitiva pocsessio per Pror. —Procurador— a las horas lo Batlle de cada vila hospeda en sa casa tal Pror. de S.S.I. y sa comitiva pagantlos lo gasto*" (sic).¹⁰

Una de les prerrogatives que obtenia la vila de Valls a canvi del seu vassallatge era l'anomenat "Jui de Prohoms" o, si més no, allò que en quedava d'aquest: "*En Valls, preso por el Bayle un Reo, solía tambien la Prohomenia sumariamente proveher sobre la causa si era o no en sí civil o criminal: y declarada ya criminal, pasava ya en la forma ordinaria el bayle a la inquisición, y descargos sin acistencia alguna de Prohombres: empero asignado el proceso para la sentencia se entregava con auto a los Jurados, quienes reportandole en el Consejo, se destinavan dos Consejeros, que le consultavan con uno o mas Abogados y insiguiendo su sentir de estos, publicavan la sentencia en la sala capitular y se devolvía el Proceso al bayle para la execución de su contenido...*" (sic).¹¹

Aquest primer contacte amb el domini jurisdiccional va servir a l'arquebisbe per adonar-se de l'estat un xic desgavallat, poc burocratitzat, o millor, poc descentralitzat, en què es trobava el seu senyoriu temporal, de manera que tot seguit manà confeccionar un cens o capbreu de totes les seves possessions, cens que no va veure acabat, però que en bona part es va dur a terme durant els primers anys del seu pontificat tarragoní.

El capbreu de Valls és de l'any 1805, tot i que no s'entregà definitivament fins el 1829;¹² l'acurat estudi d'aquest capbreu ens apartaria de la nostra investigació, però no descartem la possibilitat de dedicar un futur treball a reflectir aquesta realitat.

Quant a la tasca pastoral de l'arquebisbe Mon y Velarde també podem afirmar que es presentava àrdua i difícil, no només perquè el seu predecessor, Francesc Armanyà, havia deixat ja en marxa una política espiritual molt d'acord amb el Il·lustrós segle XVIII, sinó

perquè les circumstàncies polítiques que es desenvolupen en el traspàs i primers anys del segle XIX faran molt més complexa la situació. Però el nou arquebisbe no es féu enrere davant les dificultats i ja, des del començament, governà d'acord amb els temps: algunes de les seves primeres ordres i circulars són simplement de tipus administratiu, que transmeten la normativa emanada des del poder central, encara que ja hi notem igualment el bon criteri i el seny en la línia d'actuació; moltes vegades aquestes circulars que demanaven dades sobre les collites dels pobles de l'arxidiòcesi no rebien la resposta dels rectors, degut a la natural recança de la gent del camp per les possibles conseqüències fiscals, i no anaven del tot errats aquells pagesos, ja que en un informe qualificat de "*Muy reservado*" s'apuntava ben clarament la "*confianza en el censo realizado por los religiosos para la real hacienda*" (sic).¹³ Si més no, una de les parròquies que de manera més rigorosa complia amb totes les disposicions, circulars i ordres que es rebien de l'arquebisbe era la de la vila de Valls, on el rector Jaume Cessat, amb sol·licitud i cura, venia essent un dels millors col·laboradors de l'anterior arquebisbe, Francesc Armanyà, i de Fèlix Torres Amat, i ara acatava perfectament la disciplina, ordre i burocràcia del nou arquebisbe a través de diverses notes corresponents a diferents anys, que són un bon exponent de la producció agrària del moment:

"Nota dels Grans y Demes Fruits han tucat per la part qe. —que— corresponent Al Sor. Prior en la Cullita de 1785 es A saver

QuarasCortans

—quarteres—

67qs.	3 cs.	Blat	Venut	52 rs. —rals—	349 l. 14 s.
15qs.	9 cors.	Blat		48rs. 1/2	76 l. 7 s. 9 d.
88qs.	3cs.	Blat		52rs. 1/2	463 l. 6 s. 3 d.
38qs.	9 "	Blat		56rs.	217 l.

210qs.

=====

120qs.		Ordi		35rs.	420 l.
2qs.		Espelta		25rs.	5 l.
21qs.	9Cors. 3/4	Favotins		45rs.	98 l. 3 s.
2qs.		Sivada		28rs.	5 l. 12 s.
10qs.	6cs.	Veces		34rs.	35 l. 14 s.
3qs.	6cs.	Llobins		34rs.	11 l. 18 s.
	3cs.	Pesols		34rs.	17 s.
5qs.	2cs.	Guixas		36rs. 1/2	18 l. 17 s. 1 d.
109qs.	6cors.	Moresch		33rs.	361 l. 7 s.
2qs.	7cors. 3/4	Fesols		66rs.	17 l. 3 s. 9 d.
4qs.		Avellana		65rs.	26 l.

80 Arrobas Garrofas

88 Cortans de Oli

700 Cargas vi

9 Botas de Aiguat. —Aiguarent— de Alio y Puigpelat

Arrendament de Canem y Ortalisa se Trau pr. —per— la part del Sor. Prior... 1068 l. 15 s." (sic).¹⁴

"*Junt a la Nota que jo puch Donarli En punt del que em demana ab la ma de 16 Corrent.*

Collita de 1795 Es la seguent.

1795

Blat 384qs.

Ordi 572qs.

Morech 256qs.

1796

Blat 648qs.

Ordi 416qs.

Morech 416qs.

1797

Blat 480qs.

Ordi 456qs.

Morech 344qs.

1798

Blat 384qs.

Ordi 258qs.

Morech 432qs.

1799

Blat 376qs.

Ordi 496qs.

Morech 324qs.

1800

Blat 240qs.

Ordi 400qs.

Morech 448qs.

1801

Blat 241qs.

Ordi 400qs.

Morech 392qs.

1802

Blat 256qs.

Ordi 272qs.

Morech 376qs.

1803

Blat 280qs.

Ordi 279qs.

Morech 272qs." (sic).¹⁵

Retornant a la feina de l'arquebisbe, hom en destacaria el caràcter administratiu-burocràtic en el qual quedava palesa la influència del reformisme borbònic durant quasi

un segle, amb un seguit d'ordres i circulars en les quals l'arquebisbe fa el paper d'intermediari entre l'Estat o la Santa Seu i els seus vassalls o la seva feligresia.

Precisament una d'aquelles circulars és la que, datada el 1 d'octubre de 1804, acabada la visita temporal, envia als "*Reverendos Plebano, Rectores, Vicarios, Comunidades, Beneficiados, Capellanes, y a todos los amados Fieles de nuestra Diócesis*" (sic);¹⁶ en aquesta exposa com raó principal la necessitat de fer-se amb una visió clara i completa de l'estat en què es troba la diòcesi i, per tant, dóna les instruccions amb la finalitat que tots els rectors tinguin a punt un informe escrit complimentant els punts pertinents. Però, i degut al coneixement de l'Alt Camp de Tarragona, fruit de la visita temporal, Mon y Velarde no realitzarà la visita espiritual de les parròquies d'aquesta comarca fins una segona tanda dins de la primera visita espiritual, ja al cap d'uns mesos i a partir de l'abril de 1805, de manera que no recalarà a Valls fins els dies 15, 16, 17 i 18 de novembre d'aquell any.¹⁷

Acabada la guerra del Francès, Mon y Velarde tornaria a visitar la parròquia de Valls el setembre de l'any 1814.¹⁸

Hem d'advertir de la quantitat d'informació servada en aquestes notícies que ens dóna l'Arxiu Parroquial, ja que a través de les quals podem refer bona part de la vida quotidiana de Valls, d'acord amb un esperit i una mentalitat que amarava l'esdevenir d'aquells moments; és per això que hem fet la transcripció de la majoria de documents aquí esmentats, el contingut dels quals ens assabenta no només de la normativa espiritual i religiosa d'aquella època, sinó que també reflecteix com en un mirall molts altres aspectes de la societat; així doncs, els llibres de comptes, amb les relacions dels delmes i les primícies de les collites són un exponent on es palesa la situació real de l'agricultura, els decrets que regulen determinades normes socioreligioses ens donen igualment una molt bona informació per a endinsar-nos en la història de la mentalitat col·lectiva, i notem també aquí el doll curull de notícies que manen dels diferents llibres sacramentals. D'aquí que recordem al lector que faci una ullada a les diferents notes que documenten les visites temporals i espirituals.

En tota aquesta documentació podem esbrinar, doncs, la ideologia, l'esperit o la "línea" marcada per l'arquebisbe per a la bona marxa de la seva arxidiòcesi, així com tot allò que respon al foment de l'economia, l'agricultura, la cultura, etc., com per exemple la distribució d'un "Semanari" —al qual, evidentment, està subscrit el rector Jaume Cessat—, dins de les característiques de la Il·lustració. També hi descobrirem els aspectes benèfics, assistencials i caritatitius plegats en aquell despotisme del "*todo para el pueblo ...*"; són moltes les disposicions que en el decurs del pontificat de Mon y Velarde porten aquest camí, com és el cas de la pastoral del 10 de febrer de 1805 respecte els orfes, les dides i les famílies pobres i necessitades.¹⁹ De l'observança estricta d'aquest decret en tenim el "*fiel cumplimiento*" del nostre rector de Valls, Jaume Cessat, els manuscrits del qual representen una gran ajuda per resseguir aquesta descripció històrica; entre d'altres coses Cessat escrivia el 12 de març de 1805 el següent:

"...entre los muchos pobres asi vergonzantes como de solemnidad que hay en esta numerosa poblacion, los que en mi concepto son más acreedores á la beneficiencia de V.S.I. y Señores de la junta del Fondo pio Beneficial son los que van notados en la adjunta lista..."

Maria Piñol Huerfana de edad 12 años hija de los consortes diftos. —difuntos— Josef Piñol y Lucia Domingo, la tengo encargada á su ama de leche. Franca. —Francisca— y Anna Ma. huerfs. —huerfanas— hijas de los consor. —consortes— diftos. Pedro Baleña y Rosa Carreras estan encargadas á 2 pob. —pobres— mugeres.
Rosa Pier soltera ciega encargada a unos parientes suios.
Josef Sicart casado casi ciego pobre de solemnidad.
Mariano Colom ciego pobre de solemnidad.
Maria Barrera soltera ciega pobre de solemnd. —solemnidad—
Rosa Prats soltera ciega pobre de solemnd.
Juan Venet Vo. —Viudo - pobre sepultado en cama haze mas de un año.
Magdala. —Magdalena— Trenchs Va. —Viuda— enfermiza pobre de solemnd.
Felipe Figueras casado y por su edad avanzada no puede trabajar.
Rosa Serra Viuda coxa pobre de solemnidad.
Por los muchos enfermos qe. —que— entran y se mantienen en el Hospil. —Hospital— de esta Villa es grande el consumo de la ropa: hay mucha falta de esta, y por los considerables gastos qe. sufre la administracion, no tiene arbitrios pa. —para— remediar esta urge. —urgente— necesidad ...” (sic)²⁰.

Una nova carta circular, datada el 18 de març de 1805, reitera el tema benèfic, i s’endinsa en els aspectes medicoterapèutics, ja que tracta de la manera com preservar les febres en contra dels inadequats remeis empreats fins llavors,²¹ però no sembla que l’aplicació pràctica del nou sistema fos degudament explicada, degut a que l’esmentat rector de la parròquia de Valls envià una carta el primer de juny de 1807 al catedràtic de química D. Francisco Carbonell consultant sobre el particular: “...*para qe. haziendose cargo de los perjuicios y daños que han causado á los enfermos y á sus assists. —asistentes— las dhas. fumigaciones: con sus luzes y talento se sirva explicarme en qe. pueda haverse faltado en las indcs. —indicadas— ops. —operaciones— ó de que medios deba valerse paraqe. practicandolas logre los suspirados efectos y se eviten las incomodidades qe. se han experimentado ...” (sic).*²² Pel que sembla, el que havia passat era allò de que va ser pitjor el remei que la malaltia, perquè Jaume Cesat va voler complir fil per randa les instruccions il·lustrades del seu prelat amb uns resultats que ell mateix ens descriu així:

“...Desengañado pues de estas tristes experiencias me sirvió de muy particr. —particular— compla. —complacencia— el nuevo metodo qe. se proponia y que posteriormente he leído en el Semo. —Semenario— de Agricultura y Artes.
Deseando pues el alivio de aquellas caritativas enferms. —enfermeras— y demas assists. en dho. Hospil. me propuse practicar desde luego el metodo Morveaux á qe. exortaban la cita. —citada— circular, y expreso. —expresado— periodico. hize la operacion como alli se previene echando un poco de aceyte de vitriolo sobre un poco de sal cale. —caliente—,

repartiendo aquel en tres partes y llevando yo mismo el aparato debaxo las camas y dexando despues cerradas las salas; haviendo observado proporción en la cantidad de aceyte qe. empleé.

El resultado. —resultado— de esta operon. —operación— fué acometernos á todos una tos muy recia qe. incomodó mucho á los enfermos, y me hizo determinar á suspender la fumigación por algs. —algunos— dias. Quise no obste. —obstante—, pasado algun tiempo, hazer nueva experiencia, y los resultados fueron los mismos que en la anterior... “ (sic).²³

Podríem seguir l'evolució històrica de la vila de Valls, talment com la de la resta de l'arxidiòcesis tarragonina i, fins i tot, la de l'Estat, mercès al bon ordre del rector de Valls, Jaume Cessat, que tingué la cura d'arxivar tota la documentació d'aquest període. Però, si més no, ens cal tornar “a l'ombra del campanar” per retrobar els aspectes més eclesiàstics d'aquesta història, i, paradoxalment, malgrat el conegut fidel compliment per part del rector Cessat de tota la normativa “oficial”, no hem pogut descobrir aquell extens informe on es reflectien els punts de l'estat de la parròquia; sortosament, però, la documentació parroquial de Valls és prou completa i ben conservada com perquè gairebé no notem aquesta mancança.

L'Església de Valls

Així doncs, sabem que l'església parroquial de sant Joan Baptista de la vila de Valls pels volts de 1804-1805 estava formada per 2.000 veïns, amb moltíssimes masies dins el seu terme i no massa allunyades de la població, ja que la que ho estava més era a una hora de distància. Tenia 6.000 ànimes de comunió i valia anualment, calculat per un quinquenni, 1.600 lliures.²⁴ Hi havia fundats 26 beneficis, nou dels quals eren de lliure presentació, cinc de patronat eclesiàstic, cinc de patronat laical, quatre de patronat mixt, mentre que desconeixem el patronatge dels altres tres que resten; les invocacions, rendes, obligacions i característiques d'aquests 26 eren les següents:

1. Benefici resultant de la unió de dos, un sota la invocació de santa Maria i l'altre de sant Pere; era de patronat laical i no tenia càrrec ni renda.

2. Benefici que aplegava també els de sant Joan Baptista i el de sant Sebastià, amb una renda de 1 l. 3 s. 5 d. i l'obligació de celebrar nou misses.

3. Benefici format pel de sant Blai i el de santa Margarida; era de patronat eclesiàstic, amb una renda de 6 l. 3 s. i una obligació de set misses.

4. Benefici sota la invocació de santa Margarida, de lliure presentació, 3 l. 10 s. de renda i l'obligació de celebrar quatre misses.

5. Un altre benefici també sota la invocació de santa Margarida, igualment de presentació lliure, i amb tres misses a celebrar; desconeixem si tenia o no renda.

6. Benefici sota la invocació de santa Anna, de patronat mixt; l'obtentor havia de dir quatre misses.

7. Benefici sota la invocació de santa Maria, de lliure presentació i sense càrrega ni renda.

8. Benefici format per la unió dels de santa Maria i sant Maties; tenia una renda de 4 l. 2 s., corresponents a 5 misses; era de patronat mixt.

9. Benefici de santa Catarina, de lliure presentació amb 1 l. 16 s. i dues misses.
10. Benefici procedent de la unió dels de santa Margarida i sant Salvi, de patronat eclesiàstic; tenia de renda 8 l., amb l'obligació de celebrar altres tantes misses.
11. Benefici sota la invocació de Nostra Senyora de la Candela, de presentació lliure i amb la renda de 1 l. 15 s. 3 d. per a celebrar set misses.
12. Benefici resultant de la unió del de sant Antoni i el de sant Salvador; era de patronat eclesiàstic i la renda de 27 lliures l'obligava a dir 61 misses.
13. Benefici també de dos més antics aplegats en un: el de Tots Sants i el de santa Maria, amb una renda de 5 s. i sense obligacions conegudes.
14. Benefici de sant Joan Evangelista, de patronat laical, sense càrrec ni renda.
15. Benefici sota la invocació de l'Assumpció de Nostra Senyora; tenia 3 lliures de renda i l'obligació de celebrar sis misses.
16. Benefici de la Santa Creu, de patronat mixt.
17. Benefici procedent del de les Santes Maries i sant Nicolau, de patronat eclesiàstic.
18. Benefici de les Onze Mil Verges, de patronat eclesiàstic.
19. Benefici del Corpus Christi, de lliure col·lació; tenia l'obligació de dir tres misses per 15 sous de renda.
20. Benefici sota la invocació de l'arcàngel sant Miquel, de presentació lliure, amb una renda de 2 l. 3 s. i dues misses a celebrar.
21. Benefici que fundaren darrerament els marmessors del difunt D. Josep Moncier, de patronat laical; l'obtentor tenia l'obligació d'assistir als pobres malalts del pius hospital de la vila.
22. Benefici format pel de la Verge Maria i el de sant Llorenç, de patronat laical; tenia una renda de 8 l. 2 s. 8 d. i una obligació de celebrar cinc misses.
23. Benefici resultant de la unió del de sant Joan i sant Josep i el de santa Maria; era de patronat mixt, amb l'obligació de dir tres misses per 13 l. 14 s. de renda.
24. Benefici de santa Maria Magdalena, de lliure presentació, amb 1 l. 10 s. per dues misses.
25. Un altre benefici també sota la invocació de santa Magdalena, de lliure presentació; la renda de 3 l. 1 s. 10 d. obligava a celebrar cinc misses.
26. Benefici sota les invocacions dels sants apòstols Simó i Judes, sense càrrec ni renda.

Com és natural i lògic aquestes rendes no donaven per viure, però llurs obtentors estaven admesos a les distribucions de la parròquia i això els permetia obtenir una renda d'unes 230 lliures entre les fundacions i l'adventici. Les fundacions establertes eren les següents: 115 aniversaris solemnes amb tern, 182 aniversaris de segona classe, 38 misses cantades solemnes, 98 misses cantades de segona classe, 18 misses cantades "*pro Populo*", 5.666 misses resades a celebrar en diferents capelles i altars, 96 matines i laudes cantades, 83 primes, 55 tercies, 23 sextes, 24 nones, 128 vespres, 41 completes, 3 goigios, 3 lletanies, 12 processons, 182 rosaris, 17 responsos, i 32 salves, o sia una bona celebració a repartir entre tots aquells obtentors de beneficis.

A més, hi havia a Valls sis capellanies, totes de patronat laical, en aquesta forma:

1. Capellania sota la invocació de sant Aleix —"*Alexos*"—, amb una renda de 201 lliures i dotze misses d'obligació.

2. Capellania de santa Llúcia i sant Josep amb una renda de 240 lliures i l'obligació de celebrar 26 misses l'any.

3. Capellania sota la invocació de sant Miquel i santa Úrsula; tenia una renda de 239 l. 8 s. i el seu obtentor havia de ser confessor, exercir el ministeri a la parròquia i celebrar dues misses resades cada setmana.

4. Capellania de sant Antoni de Padua, amb una renda de 205 l. 10 s. i 48 misses l'any.

5. Capellania de Nostra Senyora dels Dolors amb 243 lliures de renda i l'obligació de celebrar una missa resada cada setmana, i d'aquestes, vuit a l'altar de Nostra Senyora dels Dolors i setze a l'església de l'hospital.

6. Capellania resultant de la unió de dues altres que estaven sota les invocacions del Cor de Jesús, sant Josep, santa Úrsula, sant Joan Baptista, sant Magí i sant Antoni; tenia de renda 172 l. 13 s. 3 d. amb l'obligació de celebrar 30 misses cada mes.

Valls tenia una molt nombrosa comunitat eclesiàstica que atenia una no menys abundant celebració i encara era molt més gran uns anys abans, quan no s'havia fet la reducció dels 40 beneficis existents i de les corresponents celebracions.

En la llista dels obtentors d'aquest beneficis i capellanies hi trobem Juan Soberano, rector, Josep Mora, Rafael Martí, Bernardo Vilamajor, Jaume Soler, Francesc Monguió i Guerra, Joan Vives, Joan Baptista Ferrer, Josep Pi, Pere Mora, Jaume Domingo, Josep Martortell, Antoni Vinader, Rafael Soler, Rafael Bonet, Francesc Monguió i Plana, Francesc Talavera, Josep Mora, Antoni Morató, Antoni Domingo, Antoni Bonifas, Josep Parellada, Bonaventura Soler, Josep Ortega, Francesc Sagú, Bonaventura Muró, Francesc Vives, Antoni Sabatés, Baltasar Martí, Ramon Cabrer, Josep Carulla, Vicenç Segura, Josep Oliver, Francesc Company, Domènec Vidaló, Josep Guivernau, Josep Fontanet, Francesc Homs, Manuel Coch, Josep Tarragó, Antonio de Dios López, Josep Rodón, Ramon Rodón, Antoni Gallisà, Matias Valero, Josep March, Joan Miró, Manuel Gasset, Joan Pau, Fèlix Tarros, Gabriel Baldrich, etc., a més del conegut rector Jaume Cessat, que els ocuparen en diferents moments d'aquest període.²⁵

La documentació ens permet seguir la marxa d'aquests beneficis i capellanies i els canvis que s'hi produeixen a mesura que es van morint els obtentors i en prenen possessió d'altres de nous; tal és el cas d'un d'ells que va ser obtingut amb data del 4 de maig de l'any 1810:

“Posseccio de la Rectoria de Valls donada al Rt. Dr. Benet Magriñá.

Nota del modo se dona la posseccio;

Los dits Dr. Fidel Moragas y D. Antonio Gallisá y los Rnts. Sr. Rector y Aconomo ab habits de cor sen anaren a la porta major y alli lo Procurador entregá las claus de la Iglesia y lo Sr. Rr. —Rector— tancá y obri dita porta; y despues lo acompañarem a la porta de les Campanes haont lo dit Señor Rector tocá tres batallades y luego lo Campaner ventá las campanas un rato com si tocara a una professó. Despues anarem junts al altar del SS. —Santíssim— Sagrament y alli lo economo li entrega las claus del sacri y lo dit Rr. obri miran lo Globo y demes y despues tancá. Despues anarem al Altar Major haon lo dit Rr. registrá lo Altar. Luego pujarem al Cor haon se asentá en sa cadira, y se li donaren algunas paltarofas en señal de

*admetrerlo a las comunas distribuciones. Finalmen anarem a la rectoria y alli obri y tanca la porta major de dita Rectoria” (sic).*²⁶

Aquesta era la forma acostumada de pendre possessió d'un benefici, una fundació o una rectoria, no sols a Valls i en el cas del successor de Jaume Cessat, sinó a tota l'arxidiòcesi, i aquest cerimonial pràcticament s'havia mantingut gairebé fins als nostres dies.

Abans i després de la presa de possessió del nou rector, havien seguit també el ritual obligat d'altres obtentors, dels quals tenim constància puntual: Tomas Seranyana obtingué el benefici de santa Maria del Claustre, el 22 de gener de 1806; Joan Gallisà, el de santa Catalina, el 19 de març de 1807; el reverent Antoni Baldrich, el benefici de sant Joan Evangelista, el 23 d'octubre de 1809; el reverent Josep Gener el benefici sota la invocació de la Santa Creu, el 12 de setembre de 1814; Marià Gabriel obté el benefici procedent de la unió del de Nostra Senyora i el de santa Maria, el 25 de novembre de 1814; Ramon Baldrich i Vallvé el de sant Joan Baptista i sant Jaume, el 18 de juny de 1815; el reverent Pere Murtra, el 25 de febrer de 1816, obté el de sant Josep i sant Ramon; i, finalment, dins del nostre període, el primer d'abril del mateix any 1816, el reverent Isidre Montserrat pren possessió del benefici de Nostra Senyora de la Candela i sant Jaume apòstol.

La no correspondència d'alguns d'aquests beneficis amb aquella llista de 26 es deguda a una reducció que tingué lloc l'any 1807, segons una llibreta que porta per títol "*Ilm. Romualdo Reducción en 1807*",²⁷ on s'especifiquen, entre una munió de detalls, càrrecs, oficis, celebracions, fundacions, obligacions, ermites, sous, etc.; totes les celebracions estan perfectament numerades i degudament documentades, i s'hi fa constar el fundador —tret de les "*Ignoratur*"—, les intencions, l'almoina o renda, i d'altres circumstàncies també força il·lustratives, amb la qual cosa a través d'aquestes podem seguir l'activitat litúrgica en el decurs de l'any, dia rere dia, amb l'especificació del moment exacte en què tenia lloc cadascuna d'aquestes funcions espirituals, elements que configuren la corresponent "consueta" parroquial.

Pel seu valor històric destaquem l'apartat de les processons divididas en "*solemnes*" i "*menos solemnes*"; les primeres tenien una almoina de 8 lliures i 10 sous i es feien els dies de Corpus, a la tarda del dia de l'Assumpció, al capvespre del Dijous Sant, a dos quarts de set el dia de sant Joan i a dos quarts de cinc el dia de santa Úrsula, i totes elles seguien el recorregut de les processons generals que s'especifica en parlar de les segones; quant a les "*menys solemnes*", evidentment, l'almoina era també més reduïda: de només 3 lliures i 5 sous; d'aquestes podem donar algunes dades interessants:

"...en la tarde del dia de la Purificación con Salve al concluirse en la Iglesia a las 4 horas. Por la plaza del trigo, calle de la Cort, calle del Rosario, calle de S. Pedro, calle de S. Magin, calle de Vilafranca, calle mayor, y otra vez la plaza del trigo ...

...con capas y bordones en el dia de S. Antonio de Padua; plaza del trigo, calle de la cort, calle del Castell, patio, Porta de Sta. Ana, calle de S. Pedro, calle de S. Maguin, Callejon que sale á la plaza del aceite = Estacion en el altar que se prepara por la casa de Monguio = Similabo eum y oracion del St. = te Deum, calle de S. Olaguer, calle mayor, y otra vez la plaza del trigo ...

...en la tarde del dia de la Asuncion de n. Sra.: Plaza del Trigo, calle maior, calle de la carniceria, calle de la guerra nueva, calle de la Iglesia, entrando por la puerta maior...

...despues de la Bendición de las candelas en la mañana del dia de la Purificon. —Purificación— de N. Sra.: Plaza del trigo, calle maior, calle de la escribania vieja entrando por la puerta de las Camps —Campanas—...

...Ignoratur... Procesion en el dia de S. Pedro mr. plaza del trigo, calle de la Cort, callejon del Rosario, calle de S. Pedro, calle de S. Magin, calle de Vilafranca, calle mayor, y otra vez la plaza del trigo...

...En la mañana del Domingo de Ramos el mismo curso qe. la... [Es refereix a la de la benedicció de les candeles].

...Ignoratur. La de la Bula de la Cruzada. Plaza del trigo, calle mayor, y calle del Rosario cantando Ave maris stella. Se recibe la Bula en la capilla de N. Sra. del Rosario. Se entona el Veni Creator Spiritus, y concludido: el Te Deum...

...La de la Octava del Corpus, el curso como... [Es refereix a la de l'octava de l'Assumpció]. (sic).²⁸

Però ara tal vegada serà millor deixar tanta celebració, beneficis i capellanies, processons, etc. per aprofitar una altra font documental que normalment només ha estat treballada per quantificar la població: ens referim als llibres sacramentals, i d'una manera molt especial al de compliment de parròquia o més conegut com a compliment pasqual, amb què es controlava l'obligació de confessar i combregar almenys una vegada l'any; la vigilància d'aquest precepte queda establerta quan uns dies abans de la Setmana Santa, durant la Quaresma, el rector amb el registre de tota la parròquia —les ànimes de comunió— convidava a la feligresia a confessar i combregar, passant llista de tots, amb rigor i escrupolositat; després, els fidels rebien un certificat conforme havien complert; en aquestes certificacions sovint només hi figurava l'any del compliment amb la llegenda “Ha complert ...” o “Ha combregat ...”, sense el nom del combregant, ni la signatura del rector, i, per tant, es podia produir més d'un frau motivat per la natural picardia d'alguns elements de la població, encara que tothom es coneixia i no era tan fàcil enredar l'autoritat eclesiàstica, perquè el rector resseguia totes les cases de la vila i les masies de l'entorn amb el llibre registre o la llibreta corresponent i assenyalava tots aquells que no li presentessin la referida papereta o certificació, a fi i efecte de prendre les mesures pertinents, que moltes vegades implicaven àdhuc la intervenció de la justícia civil, en una barreja de competències entre l'Església i l'Estat.

La “*Llibreta dels Combregants de Arrebals y Masías*”²⁹ ens aporta una llarga relació de topònims que ens ajuden a reconstruir una part del terme de Valls de l'any 1816:

“Arrebal de St. Antoni.

Frigola.

Hort del Cadet.

Hort de Roig.

Trull de Porta.

Molí.

Muralla de las Creus.

Mur.

Prat de la Perla.
Casas del Hospital.
Paborde.
Hort de Traver y Casas de Carrera y Carteña.
Barceloneta.
Casas dretas de Carteña.
Arrebal dels Quartels.
Xiprés.
Heras.
Cami de la Creu.
Casas de Coll.
Arrebal del Portal del castell Joch de Pilota.
Garroffé.
Casas del Moreno.
Arrebal de St. Joan.
Casas del Dr. Vives.
Hort de Mulet.
Forn de Panissola.
Masia de Bellver.
Torratge de Baldrich.
Hort de Dr. Llorens.
Prat de Morages.
Hort de la Planta.
Mas de Borrás.
Masia de Martí.
Masia de D. Felip del Raurell.
Bomba de Terres.
Hort de Mora al Torrent.
Hort del Dr. Vives.
Hort de la Rnt. Comunitat.
Hort de Monguio al Pont.
Hort de Mora a St. Franco.
Moreras.
Paradis.
Masia de Carreras.
Masia de Plana.
Masia de Subielos.
Masia de Roselló.
Arrebal de St. Franco.
Arrebal del Carme.
Arrebal de Bonanat.
Parelladas.
Hort de Calbet.
Hort de Palau.

Heras.
Costa del Portal Nou.
Trull de Baldrich.
Pont de Cabré.
Hort de les Animas.
Hort a la Font nova.
Masia del mal vent.
Hort de las Monjas.
Masia de Marquel.
Masia de Gari.
Masia del Dr. Gregori.
Masia del Pi.
Masia de Bonanant.
Arrebal del Portal Nou.
Font de la candela.
Moli de Marañoso.
Hort de Marquel.
Magatzem.
Hort de Marañoso.
Hort de Baldrich.
Moli de Gornals.
Moli del Pebre.
Casas detras de Moli.
Moli de Soler.
Masia de D. Ignasi Casas als Fontanals.
Moli de Mora.
Maia de Cañellas.
Hort de Giner.
Masia de Vilamajor.
Pont de Goy.
Masia de Brunet.
Moli de la Granja.
Ort de Roca.
Granja: Mitjers, Hort, Pastor.
Hermita de S. Madala. —Magdalena—.
Hermita de St. Llorens.
Hermita de St. Geroni.
Prat de Pere Tomás.
Masia del Saliner.
Bomba de Baldrich.
Bomba de Terrés.
Masia de Miquel dit Nerro.
Masia de Ixart y Ortega.
Masia de Moragas.” (sic).³⁰

Els vallencs més vells potser reconeixeran molts d'aquests indrets, on llavors hi habitaven uns 664 veïns, però en la llista de l'esmentat any 1816 moltes d'aquestes masies ja estaven buides i despoblades, a causa dels estralls ocasionats per la guerra del Francès.

L'església parroquial de Valls tenia també dues sufragànies que eren les de Fontscaldes i Masmolets, a més de la de Picamoixons que no ve referida en una primera relació. Fontscaldes estava formada per 30 cases o veïns amb 140 ànimes de comunió i Masmolets amb 10 cases i 98 ànimes de comunió.³¹ L'església de Sant Salvador de Picamoixons tenia 167 veïns, tres dels quals estaven en les masies de l'entorn a no més de mitja hora de distància, i es corresponien a unes 250 ànimes de comunió; el vicari nutual, al càrrec del qual estava l'esmentada feligresia, obtenia 200 ducats l'any, comptant les fundacions i l'adventici i tenint present els 100 ducats assignats pel rector de Valls. A Picamoixons hi havia fundat un benefici de patronat laical sota la invocació de sant Josep, amb 20 lliures de renda i l'obligació de celebrar 30 misses resades en altar lliure³².

La guerra del Francès deixà les seves emprentes gairebé d'ençà el mateix moment del seu esclat i l'Església en patí molt directament les seves conseqüències. Tant el rector Jaume Cessat, com la Comunitat de preveres, de seguida es disposaren a fer front a les circumstàncies adverses; ja a l'agost de 1808, en la mesura que són capaços, col·laboraren en la formació d'una companyia de miquelets i deixaren en préstec a la Junta Suprema Central una quantitat en diners i joies com a millor ajuda possible; el suport de Valls fou total, malgrat que els recursos estaven ja molt minvats, sobretot pel que fa a les joies: "*La Comunidad tiene dos bordones y un incensario con su naveta de plata, tiene una custodia, un plato tambien de plata de la Cofradia de las Stas. Almas, y tiene tambien una palmatoria, todo lo que se necessita pa. —para— las funciones propias de la misma; las demas alajas son absolutamente precisas para celebrar ...*" (sic)³³. Així s'expressaven els procuradors de la Comunitat, Antoni Gallisà i el Dr. Fidel Moragas, el 23 d'agost de 1808. El mateix rector Cessat s'havia després ja també de tot allò que podia, com ho prova una carta que li remet l'arquebisbe Mon y Velarde:

"*Sr. Rector de Valls.*

Mi estimadmo. —estimadissimo— Amo. —Amigo—: He leydo la contestan. —contestacion— de Vd. a mi Srio. —Secretario— a la Circular de esta Suprema Junta y oficio mio: y por ella veo el justo sentimto. —sentimiento— de Vd. por el violento procedimto. —procedimiento— de los Comisionados para buscar los 200 duros que pidio el Exmo. Sr. Capitan General: Amo. mio, estamos en tiempo de padecer, y estoy persuadido que los Hombs. —Hombres— de bien sufrirán mas que nadie; es necesario armarnos de paciencia, y pedir a Dios misericordia, pues Nra. Situon. —Situacion— me parece muy triste, a pesar de los continuos triunfos que la Divina Providencia nos concede contra nros. —nuestros— enemigos. Vea Vd. si le puedo servir en algo y mande con toda confianza a su afmo. —afectisimo— Amo. Seguro Servdr. —Servidor— y Capn. —Capellan— Q.S.M.B.

Romualdo Arzobpo. de Tarraga. —Tarragona—

Tarra. —Tarragona— 25 de Agt. —Agosto— de 1808" (sic)³⁴.

Els comissionats als quals feia referència la carta anterior eren Pau Baldrich i de Martí, Joan Vives i Pi i Josep Ixart i Baldrich, als quals el rector Cessat entregà 100 lliures i la Comunitat unes altres 110; a més, el rector es va comprometre a enviar “*cada dia último de mes, durante la guerra contra la Francia y empezando a los 30 Setbre. —Setiembre—, 6 duros*” (sic),³⁵ tot i que ja abans ell havia donat també 104 l. 10 s. per aquella companyia de miquelets i altres 40 lliures la Comunitat. Poc temps després tornarem a veure com tot el clergat vallenc s’ofereix per donar ajuda a l’hora de mantenir els hospitals de l’exèrcit; els noms d’alguns d’aquests eclesiàstics figuren en les signatures d’un “*Exorto de la Junta de Gobierno de esta Villa de Valls a sus vecinos*”³⁶ en el qual s’analitza l’ajuda donada fins llavors i es reclama una nova aportació:

“Generosos y leales Vecinos de esta Villa: La Junta de Gobierno que vosotros mismos creasteis a impulsos de vuestro constante amor a la religion, a nro. adorado Monarca el Sr. Dn. Fernando VII, y a la Patria, ha visto con la maior satisfaccion los grandes sacrificios, con qe. a pesar de la triste situacion en qe. os hallais y de la decadencia del Comercio y Fabricas, habeis contribuido a la causa publica: Los Somatenes, qe. sin perdida de tiempo enviasteis para socorrer a nuestros Hermanos a donde los llamaban sus lamentos y los muchísimos qe. habeis auxiliado en su transito; La Compañia de cien Hombres armados qe. fue destinada para perseguir al Enemigo, qe. cometia los mas sacrilegos abominables excesos; la de Miqueletes de 106 Hombres vestidos completamente para formar una parte de los valerosos tercios del Corregimiento y vuestros prestamos y donativos voluntarios son unas pruebas incontrastables de vuestra generosidad y compasion, y qe. no abusando como los execrables franceses de las voces de humanidad: la habeis acreditado siempre con vuestras obras q. patentizan los sentimientos del corazon: En este concepto se hace presente a todos qe. el valeroso Exercito qe. nos defiende del mas perfido de los tiranos, tiene ya los Hospitales indispensables, qe. ha providenciado el zelo y la vigilancia de S. —Su— Exa. —Exelencia— y Suprema Junta del Principado, y qe. en las actuales circunstancias le es imposible a aquella tener fondos para su subsistencia y para la curacion de los qe. alli se conducen, exponiendo y sacrificando sus propias vidas para defender las nuestras y nuestros bienes.

Vosotros no necesitais mas qe. esta sencilla noticia para excitar vuestra natural compasion y gratitud. Muy tal es vuestro caracter y tal es la idea qe. la junta tiene de vosotros. Espera pues qe. a la maior brevedad manifestareis los rasgos de vuestra beneficiencia entregando para tan Christiano piadoso objeto las Sabanas, Almoadas, Sobrefundas, Camisas, Gorros, Hilas, Lienzos, Vendas, Vino generoso, Vinagre y demas qe. en dichos Hospitales se necesita, a cuio fin en el proximo viernes a las 9 horas de la mañana la misma Junta asociada del Vene. —Venerable— Clero Secular y Regular y de las personas de distincion de esta Villa, pasará a recoger los frutos de nuestra notoria caridad y lo remitirá todo a S. Exa.

con la lista de la limosna notable qe. hubiese entregado cada Particular. Valls 4 de Octubre de 1806.

Josef Gassol Be. - Beneficiado -, Jaime Cesat, Ror., Fr. Franco. Vila Prior, Fr. Antonio de Sabadell Guardn. - Guardian -, Ignacio Cases, Joaquin Mongio y Espoy, Josef Sanahuja, Pablo Baldrich y de Martí, Franco. Brianso” (sic)³⁷.

La proclama, enviada en dues llengües —castellà i català— perquè fos ben entesa per tothom, va tenir molt bona acollida entre la població, malgrat que no tots li donaren la mateixa resposta. El pare prior dels carmelites de Valls i el Dr. Miracle foren els encarregats de fer arribar als hospitals de l'exèrcit tot el que s'havia recollit a Valls segons la següent relació:

“Estado de los efectos que se han recogido en la villa de Valls, su termino y casas de la Plana para los Hospitales del Exercito, en virtud del Exorto de la Junta de Gobierno de 4 de Octubre de 1808.

214 sabanas finas y comunes.

18 Idem. muy usadas.

188 Servilletas.

161 Fundas de almoada finas y comunes.

177 Camisas.

30 Idem muy usadas.

11 Pañuelos.

37 Toallas.

82 Idem de cozina.

36 Gorros.

10 Pares de medias.

3 Xergones.

13 Manteles.

6 Almillas.

3 Calzoncillos.

1 Chaleco.

1 Manta.

1 Saco de trapos.

1 Idem de mas grandes.

1 Saco con una porcion de cañamos y 1 sobrefunda con lana.

1 Funda de Indiana.

300 Vendas de varios tamaños e hilos.

7 Piezas y media de cinta de hilo.

2 Capotes 2 Xupas y 1 Calzones usados.

8 Cargas de Vinagre. Im. otras 4. idem Media carga de vino blanco.

21 Sacos.

1 Colchon.

En dinero 37 l. 17 s. 8 d.” (sic).³⁸

Efectivament, tot això fou el que es recollí a Valls i es distribuí en 25 sacs per al transport fins al destí assenyalat. Aquesta caritat era força comprensible, ja que des de diferents llocs i de moltes maneres es tractava de moure al poble contra l'invasor; il·lustra aquest suport donat per l'Església una carta que va rebre el nostre rector Jaume Cessat, enviada per un avantatjat deixeble que ocupava un càrrec privilegiat prop de l'arquebisbe; amb la carta s'adjuntaven dos sermons i una anotació que deia així: "*Por qe. la Junta ha resuelto qe. los eclesiásticos procuremos con sermones y exhortaciones acalorar el Pueblo para la defensa de la religion y de la Patria me he resuelto remitir a V. este sermon propio para este fin aunqe. por el correo le cuesta media peseta*" (sic).³⁹

Fins aquí alguns trets significatius del paper i la importància de l'església de Valls en el període objecte del nostre estudi i mitjançant documentació inèdita. La veritat és que el pas per Valls dels exèrcits napoleònics va deixar una forta empremta en la historiografia,⁴⁰ sobradament reproduïda per d'altres investigacions d'història local i a la qual no dedicarem major atenció. Resta també la referència al clergat regular amb monografies igualment conegudes⁴¹ i, per tant, també sense necessitat d'un tractament específic.

A tall de resum: una mena de conclusions

De bell antuvi teníem prou clar que aquestes pinzellades històriques a través de la documentació servada en els arxius de l'Església podien compondre un bon quadre que reflectia una part de la vida espiritual i religiosa de Valls a les acaballes de l'Antic Règim; si més no, érem també conscients que resultaria impossible palesar a la menuda tots i cadascun dels aspectes religiosos de la parròquia vallenc, tenint en compte les limitacions d'aquest treball. Per això, aquest resum tracta només de donar la perspectiva general d'aquesta vida sense anar a raure al detall que ens ofereix l'esmentada documentació.

És evident que la història en totes les èpoques no la fan solament els grans protagonistes —reis, ministres, generals, bisbes, etc.—, sinó i també el poble i, potser, un dels moments en què s'evidència més aquesta afirmació és durant la guerra del Francès. I la realitat d'aquest poble, que sempre amara darrere de tota aquella documentació "oficial", se'ns presenta amb un fort sentit catòlic en el tombar del segle XVIII vers el XIX, deixant enrere antigues pràctiques menys decents o supersticioses i amb una major solidesa doctrinal inspirada per la pastoral dels seus ministres; amb tot, i malgrat alguna expansió d'heterodoxia entre les classes dirigents, el poble estava sa i estalvi de qualsevol tipus d'heretgia més o menys il·lustrada i el contagi de l'enciclopedisme racional només havia afectat directament un grup selecte d'aquella població; però també cal dir que, si bé la fe del poble era sincera, la seva pietat es veia ja encomanada d'un xic de tibiesa.

Tot i això, l'església de Valls en el segle XVIII i en els primers moments del XIX continuava amaran totes les manifestacions de la vida popular en les dues vessants, sia privada, sia pública. Tothom passava per l'església a l'hora del bateig, del casori o de la mort; habitualment s'anava a missa, gairebé cada dia i d'aquí aquelles misses a la matinada o a trenc d'alba dirigides a aquells que havien d'anar a la feina, o almenys ningú deixava de complir amb el precepte dominical. La campana des del cloquer anunciava amb el seu toc i repic no només el moment de la consagració en cada missa, sinó també l'hora de l'"*Angelus*" que era respectat per gairebé tothom. El rosari es resava en família a cada casa on, com en els carrers, hi havia un nombre considerable d'imatges religioses

—“capelletes votives”— i la salutació més corrent era l’“A Maria”, com a forma reduïda del “*Ave Maria Puríssima*”, amb la resposta pertinent del “Sens pecat concebuda”. Proliferaven les confraries, sovint amb un caire gremial o artesanal i amb obligacions de socors mutus, avantpassats de l’associacionisme que ens portarà a mutualitats de seguretat social; aquestes confraries tenien el seu sant patró que veneraven en un altar o capella de l’església parroquial o d’un dels convents de la vila i s’encarregaven de celebrar tots aquells actes litúrgics de la seva devoció.

La religió s’havia convertit en una habitud afavorida pels mateixos capellans mitjançant la predicació ordinària i, sobretot, amb les regulars i periòdiques “missions”, en les quals es tractava d’acostumar el poble a complir amb els preceptes eclesiàstics, amb l’esmentat control del compliment pasqual.

Respecte les manifestacions públiques, gairebé sempre anaven acompanyades d’una gran aparatositat i parafernàlia: les processons, per exemple, palesaven el que acabem de dir, i d’entre les més representatives destacaríem les de Corpus i la Setmana Santa, però també n’hi havia en les quals la devoció, el respecte i la senzillesa eren llurs principals característiques; en aquest darrer sentit tenim els “Rosaris de l’Aurora” o els “Via-Crucis”, amb rogatives per demanar la pluja en èpoques de secada, per acabar amb una epidèmia, per impetrar el triomf dels exèrcits nacionals i àdhuc per aconseguir que l’embaràs o la parida de la reina fos d’allò més normal —“per a tenir una hora bona”—; i una vegada aconseguida la demanda, altre cop més actes litúrgics en acció de gràcies que acostumaven a acabar amb el cant d’un “*Te Deum laudamus*”.

Com hem pogut comprovar amb la documentació que ens facilita la formació de la corresponent consuetud, eren moltíssimes les festes religioses que es celebraven en el decurs de l’any, tot i que ja se’n havia fet una important reducció; recordem al respecte la distinció entre els dies de festa feiners i els de festa no feiners amb obligació de no treballar. A més, les diferents ermites de la vila o les del terme, allunyades només un miqueta del mateix centre de la població, eren també punt de trobada, devoció i romiatges —capella del “Roser”, ermites de sant Llorenç i sant Jeroni, església de sant Roc a l’Hospital, capella de la Granja, etc.

Val a dir que, en alguns aspectes i si ens remuntem a l’època immediatament anterior al Concili Vaticà II, la vida religiosa de Valls no diferia massa, entrat ja el segle XX, del que era a les acaballes del XVIII i inicis del XIX, entre d’altres raons perquè tampoc el poble no havia sofert un canvi important —industrialització, mecanització, cultura, etc.—; la creença del poble era indubtablement ferma, però poc il·lustrada.

Quant a la vida quotidiana del clergat secular de Valls, pel que hem pogut comprovar també en la documentació mig insinuada en aquest treball —llibres de celebració, aniversaris, causes pies, comunitat, etc.—, en una jornada qualsevol, s’encetava molt de matí amb una primera missa a trenc d’alba, i omplia els dies feiners amb el res del breviari, algun acte litúrgic i apostòlic, menjar i dormir. El deure d’algun benefici obligava l’obtentor a ser mestre de minyons, confessar i ajudar el rector de la parròquia, especialment a l’hora d’un enterrament en què la classe o categoria condicionava la presència de diferents capellans. Els dies de precepte, diumenges i festes solemnes i assenyalades eren els de més treball, ja que la litúrgia comportava un seguit de novenes, octaves, vetlles i altres hores canòniques, a més del Rosari i el cant de la Salve que no mancava quasi mai.

La Il·lustració arriba a Valls amb el rector Jaume Cessat, però també amb motiu d'una "santa missió" o amb la presència d'un predicador d'anomenada el dia d'una festa grossa es podia escoltar alguna homília d'una certa qualitat; cal fer esment que aquests sermons es caracteritzaven més per la forma que no pas pel contingut, ja que responien al model d'oratòria sagrada pròpia del moment. Prou feina tenien la majoria de beneficiats i capellans per seguir celebrant la missa i eren freqüents cada temporada els exàmens per a renovar les llicències de celebrar i confessar, com una mena de "revàlides" o reciclatges.

Una de les preocupacions més importants entre el clergat era la "*congrua sustentación*" o sia el "*primum vivere*" reduït a la qüestió dels diners, en aquest cas també les lliures i els sous, acompanyats pels delmes i les primícies; sovint les disputes i enfrontaments entre ells eren per motius econòmics, alguns dels quals ocasionaven plets judicials que s'allargaven anys i anys, i que gairebé s'eternitzaven.

La Il·lustració es féu notar, si més no de manera molt particular en la vessant administrativa i burocràtica, ja que havien de tenir cura de portar al dia els llibres parroquials i els comptes de la parròquia; així doncs, unes de les activitats que desenvolupaven els esmentats preveres era la d'inspectors fiscals i notaris, i ho feien amb tot l'encert a l'hora de redactar respectivament els informes agraris o els testaments dels seus fidels; igualment eren prou pràctics en els estudis de genealogia, moguts per la necessitat i degut al fet que en els desposoris entre membres de la mateixa població calia refer l'arbre familiar dels nuvis i establir els lligams de consanguïnitat o parentiu per demanar la corresponent dispensa.

Si més no, i malgrat la magra situació econòmica de molts d'aquests capellans de Valls a les acaballes de l'Antic Règim, l'Església seguia mantenint un lloc privilegiat i de cabdal transcendència.

En acabar aquestes pàgines i rellegir el que hem recollit en elles, l'autor té la sensació que ens hem deixat en el calaix de la història moltes coses: ens resta molta tasca a fer; tenim les col·leccions de sermons de l'època, coneixem les notícies de la premsa diària i periòdica que apareix en aquests moments, voldríem aprofundir en la interpretació de la bibliografia coetània que sols hem apuntat d'esquitllentes...; vet aquí, però, que aquest seria ja un altre treball, una nova investigació: ni millor ni pitjor, sinó senzillament diferent.

Notes

¹Vid. SABATÉ I BOSCH, JOSEP M.: *Monges, frares, canonges, capellans i capellanets. Tarragona religiosa a les acaballes de l'Antic Règim*. Tarragona, 1992.

²Arquebisbes, caixa s/n^o: Mon y Velarde. Documents. A.H.A.T. (Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona).

Armari de la Mitra, n° 85: Entrada pública dels Arquebisbes. A.H.A.T.

³Idem.

⁴Armari de la Mitra: idem.

⁵Idem.

⁶SABATÉ I BOSCH, JOSEP M.: op. cit.

⁷SABATÉ I BOSCH, JOSEP M.: *Pecats i pecadors: Una nueva metodología de investigación histórica*, a Universitas Tarraconensis VIII. Tarragona, 1985-86.

⁸Armari de la Mitra: idem.

⁹Armari de la Mitra, nº 30 (2). A.H.A.T.

¹⁰Idem.

¹¹Idem.

¹²Armari de la Mitra, nº 27 (13): Papers de Valls, i nº 40.

¹³Parròquies: Valls, s/n.: Lligall. Vària. A.H.A.T.

¹⁴Arquebisbes: Mon y Velarde: vol. 69 (2).A.H.A.T.

Parròquies: Valls, s/n.: Vària. A.H.A.T.

¹⁵Idem.

¹⁶Arquebisbes, caixa s/nº.: Mon y Velarde. Documents. A.H.A.T.

¹⁷Constatem aquesta visita espiritual mitjançant les següents referències documentals de l'A.H.A.T.:

Parròquies: Valls, nº. 9, caixa, 5: Llibre de defuncions 1801-1811, full 453: "...*essent Rector lo Dr. Jaume Cesat... Visita... Aprobamos las antecedentes Partidas de Obitos... Sta. Visita de Valls 15 de Noviembre de 1805*" (sic).

nº 8, caixa 4: Llibre de Matrimonis 1801-1805, full 296: "...*Visita... Aprobamos las Antecedentes Partidas de Matrimonio... Sta. Visita de Valls 15 de Novre. —Noviembre— de 1805*" (sic).

s/nº: Capellania de S. Alexos fundada en la Iglesia Parroquial de Valls: "...*Visita. El Obtentor de la capa. —capellanía— fundada el el Altar de Sn. Alejo de esta Iga. —Iglesia— Parroql. —Parroquial— que es el Diacono Dn. Pablo Ysart ponga por encabezamiento en este libro la Fundan. —Fundación— de dha. —dicha— Capnia. —Capellanía— y lo deposite en poder del Rdo. —Reverendo— Ror. —Rector— a cuya casa pasara anualmente la certifican. —certificación— de cumplimto. —cumplimiento— y a continuan. —continuación— pondra su V.B. el referido Ror.*

Y en atención a que no consta desde la antor. —anterior— Visita hasta la presente el cumplimto. de la celebran. —celebración— de las 12 misas que tiene obligan. —obligación— damos comision en forma al Rdo. Ror. para que llamando al dho. obtentor y le exija las correspondientes certificanes. —certificaciones— de cumplimto. verificado que sea ponga en este libro la certifican. correspondte. —correspondiente— dandonos de todo el aviso competente Sta. Visita de Valls 16 de Novre. de 1805" (sic).

s/nº: Llibre de la causa de Gabriel Rabassó, full 106: "...*Visita... causa pia de Gabriel Rabasso que tiene de renta 8 L. 18 s. y se pagaran 4 L. 11 s. 7 que debe a la causa pia de Sebastiana... Santa Visita de Valls a 17 de Noviembre de 1805*" (sic).

2/nº: Causa Pia de Andreu Caus 1541 ..., full 165: "...*Visita ... Los Procuradores de la Rda. —Reverenda— Comunidad de esta nuestra villa de Valls como Administradores de la causa pia fundada por el Rdo. Andres Caus Presbitero para Casar Doncellas de su linaje y que tiene de renta 10 L. 12 s. 5... dado en nra. —nuestra— santa Visita de Valls a 17 de Noviembre de 1805.*

Las 20 L. 14 s. 11 que debe a la de Roig se reintegraron de las primeras entradas" (sic).

s/nº: Llibre de la Causa Pia per Donsellas a Maridar del qo. Dor. en Drets Isidro Roig y Paladella 1755...: "...*Visita... Haviendo reconocido el presente libro de la causa Pia que para casar Doncellas descendtes. —descendientes— del mismo fundo el Dr. Isidro Roig y Paladella de que es Admor. —Administrador— Dn. Anto. —Antonio— de Dios López*

Beneffo. —Beneficiado— *de esta comunidad, hallamos que tiene de renta anual 10 L. y 10 s.... resultan en favor de la refda.* —referida— *Causa Pia la cantd.* —cantidad— *de 9 l: 4 s. 9... Sta. Visita de Valls 18 de Novre. de 1805”* (sic).

s/nº: Llibre de la Almonya de ponselles a casar fundada per lo Rt. M. Jaume Salas pre ..., full 40: “...*Visita... Aprobamos... cuya admon.* —administración— *deberá correr a cargo de los Prores.* —Procuradores— *de la Comunidad ... Valls 18 de Novre. de 1805”* (sic).

s/nº: Llibre dels Confreres de devocio de las Stas. Animas del Purgatori de la Vila de Valls en 1719- ...: “...*Visita... Valls a 18 de Noviembre de 1805”* (sic).

nº 17, caixa 8: Llibre de Baptismes 1803-1808, full 441: “...*Essent Rector lo Dor. Jaume Cesat y Vicaris los Rnts.* —Reverents— *Jaume Rodon Pbre.* —Prevere— y *Bene-ficiat y lo Rt. Francisco Muster Pe... Visita. Aprobamos las precedentes Partidas de bautismo continuadas en este Libro desde el año 1803 y en los anteriores desde la última visita firmada en 20 Sepre.* —Septiembre— *de 1796: interponiendo para su mayor autenticidad nra. autoridad ordina.* —ordinaria— *Sta. Visita de Valls 18 de Novre. de 1805”* (sic).

¹⁸Parròquies: La Riba, s/nº: Confirmaciones 1805-1849: “...*Dia 6 de 7bre.* —septiembre— *de 1814 lo sobredit Ilm. confirma en la Vila de Valls...*” (sic).

¹⁹Parròquies: Valls, s/n.: Lligall. Vària. A.H.A.T.

²⁰Idem.

²¹Idem.

Arquebisbes: Mon y Velarde, vol. 69 (10), fulls 110 a 113. A.H.A.T.

²²Parròquies: Valls, s/n.: Lligall. Vària. A.H.A.T.

²³Idem.

²⁴Arquebisbes: Mon y Velarde, vol. 70. A.H.A.T.

²⁵Parròquies: Valls, s/n.: Lligall. Vària. A.H.A.T.

Vid. també NAVARRO MIRALLES, LUIS J. i SABATÉ I BOSCH, JOSEP M.: *Alguns aspectes de l'espiritualitat valenca a la fi de l'Antic Règim*, a XXXV ASSEMBLEA INTERCOMARCAL D'ESTUDIÓSOS DE CATALUNYA, Valls- Vila-rodona, 1989.

²⁶Parròquies: Valls, s/n.: Lligall. Vària. A.H.A.T.

²⁷Parròquies: Valls, s/n.: Lligall. Vària. A.H.A.T.

²⁸Idem.

²⁹Idem.

³⁰Idem.

³¹Arquebisbes: Mon y Velarde, vol. 70. A.H.A.T.

³²Idem.

³³Parròquies: Valls, s/n.: Lligall. Vària. A.H.A.T.

³⁴Idem.

³⁵Idem.

³⁶Idem.

³⁷Idem.

³⁸Idem.

Vid. SABATÉ I BOSCH, JOSEP M.: *Noticia dels anomenats “Hospitals” de l'Arquebisbat de Tarragona a les acaballes de l'Antic Règim*, a Actes del VIè Congrés d'Història de la Medicina Catalana. Manresa, 1990.

³⁹Parròquies: Valls, s/n.: Lligall. Vària. A.H.A.T.

⁴⁰MARTINELL, FRANCESC: *Novena a la Mare de Déu de la Candela*. Valls, 1964. pàg. 37 i 74.

RIBAS Y VALLESPINOSA, EUSEBIO: *Monografía de la devoción a la Virgen de la Candela*. Lérida, 1911. pàgs. 19, 20 i 30.

MARTINELL, CÈSAR: *Tradicions Vallenques*. Valls, 1923. pàgs. 35 i 36.

BLASI I VALLESPINOSA, FRANCESC: *Resum Històric del Santuari del Lledó de Valls*. Valls, 1930. pàgs. 23, 24, 27 i 45.

PONT, J.: *Goigs en alabansa de Maria Santíssima del Lledó*.

⁴¹BARRAQUER Y ROVIRALTA, C.: *Las casas de religiosos en Cataluña durante el primer tercio del siglo XIX*. 2 vols. Barcelona, 1906. *Los religiosos en Cataluña durante la primera mitad del siglo XIX*. 4 vols. Barcelona, 1915-1918.

PUIGJANER, P.: *Historia de la Villa de Valls desde su fundación hasta nuestros días*. Valls, 1881.